

PLA LOCAL D'INFÀNCIA I
ADOLESCÈNCIA
FIGUERES 2019 - 2023

Ajuntament de Figueres
www.figueres.cat

Pla Local d'Infància i Adolescència de Figueres 2019 – 2023
Ajuntament de Figueres, Servei d'Educació
Equip de recerca i proposta inicial: Marta Curran i Alba
Castejón
Redactat final: Servei d'Educació
Abril de 2019

Continguts

1. Introducció	5
2. Metodologia	7
3. Marcs de referència i principis.....	9
4. Dimensions i àmbits del PLIA.....	11
5. Context Socioeconòmic i Educatiu de la ciutat	13
5.1. Dades demogràfiques	13
5.2. Dades educatives	14
5.3. Dades socioeconòmiques	15
6. Reptes Identificats.....	17
6.1. Àmbit de l'Educació Formal.....	17
6.2. Àmbit de l'Educació en el Temps Lliure.....	222
6.3. Àmbit de l'Espai Públic i la Mobilitat	25
6.4. Àmbit de la Salut.....	27
6.5. Àmbit de l'Atenció a les Famílies amb Infants i Adolescents a càrrec.....	30
7. Proposta Operativa	33
Notes i Referències.....	35

---

1. INTRODUCCIÓ

El Pla Local d'Infància i Adolescència de Figueres 2019-2023 neix del compromís de l'Ajuntament de Figueres per seguir vetllant pels drets de la infància i l'adolescència. Els antecedents sobre els quals s'ha basat aquest pla radiquen en les línies estratègiques de les accions municipals desenvolupades fins el moment, en especial el reconeixement de Figueres, des de l'any 2000, com a membre de l'Associació Internacional de Ciutats Educadores, el PLIA anterior (2013-2016) i el reconeixement de la ciutat per part d'UNICEF com a Ciutat Amiga de la Infància l'octubre de 2016.

El PLIA és un instrument que ha de servir per definir i guiar les prioritats municipals en matèria d'infància i adolescència per als propers quatre anys. Si bé la població objecte del pla són els infants (de 0 a 12 anys) i els adolescents (d'entre 12 i 18 anys) de la ciutat de Figueres, s'ha de tenir present que les polítiques d'infància i adolescència estan estretament vinculades a les polítiques familiars, fet pel qual en alguns casos s'incorporen també accions adreçades a les famílies amb menors al càrrec. Així doncs, l'objectiu del pla és establir les línies estratègiques que han de guiar la intervenció política de l'Ajuntament de Figueres en l'àmbit de la infància i l'adolescència per als propers quatre anys.

L'elaboració del present PLIA incorpora de manera central les perspectives dels diferents agents locals, entenent que la seva participació és un element fonamental per tal que el nou pla respongui a les necessitats del municipi i de la seva ciutadania. En aquest sentit, amb l'objectiu d'identificar els principals reptes, d'establir prioritats i de comprendre les dinàmiques del territori, el PLIA s'ha fonamentat en les veus i les mirades dels actors municipals en matèria d'infància i adolescència, buscant la construcció d'un horitzó compartit per a la millora de les polítiques d'infància i adolescència municipals.

El present document s'estructura de la següent manera: en primer lloc es presenta el marc metodològic on es recullen les principals tècniques de recollida de dades i el treball de camp realitzat. En segon lloc, es presenten els marc de referència i els principis que guien el PLIA. En tercer lloc, es recullen les dimensions i els àmbits que han guiat l'anàlisi de la informació recollida. A continuació, el document recull les dades més rellevants en relació a la situació sociodemogràfica i educativa de la ciutat a partir d'un conjunt de diagnòstics realitzats prèviament, posant especial èmfasi en la infància i l'adolescència. En cinquè lloc, es recullen els principals reptes que, a partir de les diagnòstics i el treball de camp, s'han identificat a la ciutat de Figueres en relació a la infància i l'adolescència. Per últim, es presenta una proposta temporal i organitzativa per la posada en funcionament del pla.

---

2. METODOLOGIA

El procés d'elaboració del PLIA s'ha desenvolupat en dues fases. La primera, s'ha procedit a elaborar una revisió de les diagnosi prèvies sobre la situació de la ciutat en diferents aspectes socioeconòmics i educatius; i la segona, s'ha portat a terme un procés participatiu per identificar els principals reptes de la ciutat i recollir possibles accions de millora. El procés participatiu s'ha desenvolupat entre els mesos de març i maig de 2018 i s'han portat a terme un total de 9 entrevistes exploratòries a actors clau, i 8 grups de discussió en els que han participat més de 90 persones.

Les entrevistes tenien com a objectiu establir l'estat de la qüestió de la realitat de la infància i l'adolescència de la ciutat de Figueres, i definir els àmbits d'incidència prioritàris identificats pels informants clau. Els grups de discussió pretenien també identificar els reptes prioritàris de la ciutat, així com articular possibles propostes de millora, a partir de la interacció entre els diferents participants, generant un espai de discussió on poguessin aflorar els consensos i dissensos en relació als principals reptes, línies estratègiques i accions prioritàries a Figueres. Les accions realitzades en el treball de camp es recullen a les taules 1 i 2:

Taula 1. Entrevistes exploratòries a actors clau

Sector	Actor entrevistat	Entrevistes
Tècnics ajuntament	Tècnica d'educació	1
	Tècnic de Serveis Socials	1
	Tècnic de Joventut	1
	Tècnic d'Esports	1
	Tècnica d'Urbanisme	1
Departament d'Ensenyament	Servei educatiu de l'Alt Empordà	2
Entitats de suport educatiu	Càritas	1
	Ksameu	1

Taula 2. Grups de discussió – tallers participatius

Grup	Composició	Participants
Consell Local Joventut i Consell Ciutadà Infants	Membres del Consell Ciutadà d'Infants	23
	Membres del Consell Local de Joventut	
	Dinamitzadora del Consell Ciutadà d'Infants	
Ksameu	Joves	19
Consell Escolar Municipal	Representants ajuntament	16
	Representants grups polítics municipals	
	Professorat	
Equipaments municipals	Centres Cívics	5
	Oficina Jove	
SEAE, Inspecció, EAP	Centre de Recursos Pedagògics	5
	Inspecció	
	EAP	
AMPA	Mares	10
	Pares	
Petita infància	Escoles bressol	6
	Espais familiars	
	Llevadora	
Benestar social, Salut	Treballadores i educadores socials	4
	Personal sanitari	5

---

3. MARCS DE REFERÈNCIA I PRINCIPIS

El PLIA, que pretén establir les línies estratègiques de les actuacions municipals dirigides a la infància i l'adolescència, té com a marc de referència les principals normatives sobre els drets de la infància i l'adolescència, tant a nivell internacional, com la Convenció dels Drets de l'Infant, com en el context català, especialment la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. Així mateix, té en consideració la recomanació de la Comissió Europea sobre la necessitat d'invertir en la infància per trencar el cicle de les desigualtats¹, on es plantegen tres eixos sobre els quals s'haurien d'articular les polítiques d'infància orientades a l'equitat: el suport a les famílies; la disponibilitat, assequibilitat i qualitat dels serveis bàsics per a la infància; i la participació social i comunitària.

El PLIA parteix d'una sèrie de principis que n'orienten la seva formulació i que es recullen a continuació:

L'enfocament de drets

L'enfocament basat en els drets humans situa el respecte, la protecció i la garantia de drets humans com el fonament i els objectius de les polítiques, programes i accions municipals. En aquest marc, el PLIA de Figueres situa la igualtat i la no discriminació com

a eixos centrals del pla, així com l'interès superior de l'infant com a marc de les actuacions públiques, respectant i afavorint l'exercici de tots els seus drets.

Lluita activa contra les desigualtats

Les situacions de desigualtat econòmica i social són fenòmens creixents a la nostra societat, així com les situacions de pobresa i privació material. El PLIA ha de prioritzar l'atenció als infants i adolescents que es troben en situacions de major vulnerabilitat i vetllar per ampliar les seves oportunitats.

Reconeixement de la diversitat

La diversitat és un aspecte transversal de la realitat social, cultural i educativa, i esdevé un marc clau a l'hora de plantejar qualsevol acció municipal. El conjunt d'actuacions plantejades al PLIA considera l'existència d'aquesta diversitat, garantint un marc d'actuacions i programes que tenen en compte les diferents situacions de diversitat (cultural, funcional, de gènere), i les necessitats generals i específiques que se'n deriven.

Perspectiva de gènere

El PLIA parteix de la necessària consideració i reconeixement de les desigualtats de gènere, i es situa en un marc de reflexió sobre aquests aspectes per trobar línies d'acció que permetin resoldre aquestes desigualtats.

Corresponsabilitat i transversalitat

El PLIA parteix de la necessària implicació de tots els agents locals que, d'una manera o una altra, poden estar relacionats amb l'àmbit de la infància i l'adolescència: les diferents administracions educatives (regidoria d'educació, consell comarcal, departament d'ensenyament), altres regidories de l'Ajuntament, serveis públics de salut, les entitats i associacions que gestionen serveis socioeducatius, etc. El pla, doncs, es basa en un principi de corresponsabilitat i compromís que ha de facilitar un marc de treball comú en pro dels drets de la infància i l'adolescència.

---

4. DIMENSIONS I ÀMBITS DEL PLIA

El procés de recollida, anàlisi i sistematització de la informació s'ha articulat al voltant de quatre àmbits i amb la intenció de cobrir cinc dimensions bàsiques dels drets dels infants. Pel que fa les dimensions, es pren com a marc de referència la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, que proposa un marc d'intervenció ampli i global, superant els plantejaments centrats exclusivament en la prevenció i la protecció dels infants en situació de desemparament. En aquest sentit, el PLIA incorpora també la promoció i l'atenció de la infància i adolescència en els diferents àmbits de les seves vides. Així doncs, tant en la identificació dels reptes com en la generació de propostes i actuacions, s'han tingut en compte les següents dimensions dels drets dels infants, tal i com es defineixen en el preàmbul de la Llei 14/2010:

La **PROMOCIÓ** és el conjunt d'actuacions socials que es desenvolupen "encara que res vagi evidentment malament", perquè obeeixen a objectius de millora social i responen a anhels o aspiracions col·lectius, particularment als d'un benestar personal i social més gran.

La **PREVENCIÓ** és el conjunt d'actuacions socials destinades a preservar l'infant o l'adolescent de les situacions que són perjudicials per al seu desenvolupament integral o per al seu benestar.

L'**ATENCIÓ** és el conjunt d'actuacions socials per a "quan les coses comencen a anar malament" o per a quan només van "una mica malament" i existeix la probabilitat, i no la certesa, que el desenvolupament integral de l'infant o l'adolescent en pot resultar afectat negativament. La conseqüència jurídica d'aquests casos és la declaració de risc.

La **PROTECCIÓ** és el conjunt d'actuacions socials reservades per a "quan les coses van malament", quan el desenvolupament integral de l'infant o l'adolescent sembla clar que resulta seriosament afectat, en vista dels coneixements científics actuals. Una de les seves conseqüències jurídiques és la declaració de desemparament.

La **PARTICIPACIÓ** de l'infant o l'adolescent en tot el que l'afecta és el que en configurarà l'estatus de ciutadà o ciutadana [...]. La llei ofereix la promoció d'òrgans de participació per tal que els infants i els adolescents puguin participar activament en la vida pública.

(Preàmbul de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència)

Aquestes cinc dimensions d'intervenció, doncs, s'han incorporat de manera transversal en l'elaboració del present PLIA i s'han tingut en compte a l'hora de plantejar els diferents àmbits de les vides quotidianes dels infants i adolescents de la ciutat de Figueres. Precisament, el PLIA s'articula al voltant de cinc àmbits principals d'intervenció, que són els següents:

L'àmbit de l'**EDUCACIÓ FORMAL**, que inclou tots aquells aspectes que fan referència al que passa durant l'escolarització dels infants i adolescents de la ciutat.

L'àmbit de l'**EDUCACIÓ EN EL TEMPS LLIURE**, és a dir, totes aquelles activitats educatives que passen fora del temps lectiu, com per exemple a les tardes, els caps de setmana o en períodes de vacances escolars.

L'àmbit de l'**ESPAI PÚBLIC I LA MOBILITAT**, que se centra en els espais de la ciutat per on transiten i s'estan els infants i adolescents.

L'àmbit de la **SALUT**, centrat en la promoció d'hàbits saludables i en la prevenció de conductes de risc.

I l'àmbit **FAMILIAR**, que inclou totes aquelles actuacions que fan referència a les necessitats de les famílies amb filles i fills menors d'edat.

---

5. CONTEXT SOCIOECONÒMIC I EDUCATIU DE LA CIUTAT

L'entorn social i cultural dels infants i adolescents és el context on es configuren les seves experiències, oportunitats i trajectòries educatives i vitals. En aquest apartat, es recullen les principals dades demogràfiques i socioeconòmiques de la ciutat, que aporta una diagnosi de la situació de la infància i l'adolescència de Figueres. Aquesta diagnosi s'ha elaborat a partir de bases de dades estadístiques oficials i d'un conjunt d'estudis publicats recentment per l'Ajuntament de Figueres². Com a resultat de la revisió d'aquest conjunt d'informes, es presenta una descripció sintètica i resumida dels principals indicadors que permeten disposar d'una radiografia actualitzada de la realitat social dels i les més joves de la ciutat.

5.1. DADES DEMOGRÀFIQUES

Figueres és una ciutat que, les darreres dècades, ha patit un creixement de població molt important, passant de 34.023 habitants l'any 2000 a 45.961 a 1 de gener de 2017. Si bé al conjunt de Catalunya l'evolució de la població ha seguit també una tendència creixent, Figueres destaca per un **creixement poblacional molt més pronunciat que la mitjana**

catalana, del 35% entre l'any 2000 i 2017, mentre que a Catalunya aquest increment és del 22%. Segons les darreres dades disponibles del padró municipal, actualment a Figueres hi ha 10.126 infants i adolescents d'entre 0 i 18 anys, que representen un 22% de la població total de la ciutat. Si bé el pes relatiu dels infants i adolescents, respecte el total dels habitants, s'ha mantingut estable des de l'any 2000 -quan representaven un 21,2% de la població-, els habitants d'entre 0 i 18 anys són, a dia d'avui, gairebé 3000 individus més. En aquest sentit, des de l'any 2000, el creixement de la població menor d'edat ha estat d'un 40%. Aquesta dada indica, doncs, que **l'increment relatiu dels infants i joves entre 0 i 18 anys ha estat lleugerament superior que el de la població general**.

La tendència ascendent que ha patit Figueres s'explica principalment per l'arribada de persones estrangeres a la ciutat. De fet, l'any 2017, el percentatge de la població estrangera era del 26,4%, mentre que l'any 2000 els estrangers representaven tan sols el 5,4% de la població. Aquesta taxa del 26,4% està lleugerament per sobre la mitjana de l'Alt Empordà (24%) però duplica la mitjana catalana (13,8%), essent aquest un indicador que **Figueres és una ciutat que acull una proporció molt important de població estrangera**. Pel que fa la procedència d'aquestes persones, destaca la població procedent del Marroc (un 32% respecte el total de la població estrangera del municipi), seguida de la població procedent de Bolívia (7,3%), Romania (5,9%), Colòmbia (5,5%), Senegal(5,4%) i Hondures (5,4%).

La població estrangera resident a Figueres no es distribueix homogèniament arreu del territori. D'aquesta manera, els barris amb major percentatge de població estrangera eren, el 2015, la Marca de l'Ham amb un 54% i el Nucli Antic amb un 39,6%, en contrast amb les zones com Ponent que la població estrangera representava un 16,2% o l'Olivar Gran amb un 4,5%. Així mateix, cal tenir present que en les últimes dècades s'ha produït una alta mobilitat d'un sector de la població de Figueres a àrees urbanes properes al municipi, zones on el percentatge de la població d'origen estranger es troba molt per sota de la mitjana de Figueres. Amb tot, les dades mostren un **fort desequilibri territorial de la distribució de la població estrangera** que es concentra principalment a Figueres i on es produeix una clara segregació territorial entre la ciutat i la resta d'àrea urbana.

5.2. DADES EDUCATIVES

En aquest punt s'aporta una anàlisi dels principals indicadors educatius de la ciutat. Centrant l'atenció en l'estructura formativa de Figueres, les dades més recents disponibles a IDESCAT (de l'any 2011) assenyalen que el percentatge de població major de 16 anys amb estudis primaris (17,9%), és similar a la de l'Alt Empordà (16,4%) però lleugerament superior a la de les comarques gironines (15,4%) i de Catalunya (13,5%). En contrast, el percentatge de població figuerenca amb estudis superiors (14,1%) es troba per sota de la mitjana de l'Alt Empordà (15,2%), de les comarques gironines (16,4%) i en major proporció de la mitjana catalana (20,3%). Les dades indiquen, doncs, que **el nivell d'instrucció de la població de Figueres és, en termes mitjans, inferior al conjunt de Catalunya**.

L'alumnat estranger escolaritzat a Figueres representa un 26,9%, segons dades del curs 2014/2015. En relació amb la seva distribució en els diferents centres educatius, els indicadors mostren una desigual distribució d'aquest alumnat segons la titularitat dels centres: el percentatge d'alumnat estranger escolaritzat a la xarxa pública (30,5%) és més del doble que els que ho estan en centres privats (12,7%). En aquest sentit, és destacable que **la xarxa pública assumeix, en molta major mesura, l'escolarització dels infants i adolescents d'origen estranger.**

Pel que fa a els resultats educatius, les dades posen de relleu que el percentatge de joves que no graduen en ESO, pel curs 2015/16, és del 20,2%. Aquest percentatge es troba considerablement per sobre la mitjana de l'Alt Empordà (16,5%) i de les comarques gironines (14,9%) i gairebé duplica la mitjana catalana (13,2%). D'altra banda, la taxa d'escolarització als 17 anys a Figueres experimenta una important davallada durant el període 2012-2015, passant del 75,8% l'any 2012 al 62,1% el 2015. Aquesta dada indica que, en els darrers anys, **el percentatge de joves de 17 anys que es troba escolaritzat s'ha reduït de manera preocupant a la ciutat.**

5.3. DADES SOCIOECONÒMIQUES

Durant els anys de recessió econòmica, la població Figueres ha patit de manera important les conseqüències d'aquesta crisi. Tal i com posa de relleu el recent estudi d'Armangué (2017)³, hi ha una estreta relació entre una excessiva dependència al sector serveis (comerç i turisme), un mercat de treball poc qualificat, una destacada precarització laboral i, com s'ha presentat anteriorment, un elevat percentatge de desescolarització als 17 anys. Així mateix, entre el 2009 i el 2014 el mateix estudi indica que la renda per càpita de Figueres va caure un 26,9% i la de l'Alt Empordà un 25%, mentre que a Catalunya només es va reduir un 5%. Amb tot, **les dades mostren com la crisi econòmica ha tingut un fort impacte en el poder adquisitiu de les famílies figuerenques.**

Pels que fa a les xifres de pobresa, l'Informe *Radiografia de la pobresa a Figueres de 2017*, posa de relleu la dramàtica situació en la que viu un important sector de la població figuerenca. En aquest sentit, el 42,5% de la població major de 16 anys es troba per sota del llindar de pobresa, 17 punts percentuals més que en el conjunt de Catalunya (19,2% en 2016). Així mateix, la taxa de privació material a Figueres és del 34,9%, una xifra notablement per sobre de la mitjana catalana (15,5%). Són també notoris els casos de sobre-endeutament de les llars que no han pogut fer front al pagament dels lloguers i les hipoteques i en conseqüència, els processos de desnonaments han incrementat notòriament durant els últims anys.

Així mateix, segons Armangué, Figueres és la cinquena ciutat catalana que més prestacions per ajuda alimentària rep situant-se l'any 2015 al 10,6%, per sota de Badia del Vallès (13,2%), Lleida (13,4%), Salt (14,7%) i Tortosa (16,5%). Pel que fa a les ajudes alimentàries als infants de 0-18 anys, les dades encara són més dramàtiques doncs l'any 2013 el 31,9% d'infants de Figuers van ser receptor d'ajuda alimentària, percentatge només superat per Valls (44,1%) i Manlleu (37,6%), indicadors molt per sobre de la mitjana catalana (8,1%).

En definitiva, les dades mostren que **una part important de la població de Figueres, entre ells infants i adolescents i les seves famílies, viu en condicions d'alta vulnerabilitat social**. Aquest fet s'ha de tenir en compte en la identificació de reptes que pretén abordar el PLIA.

---

6. REPTES IDENTIFICATS

A continuació es presenten els principals reptes identificats a partir de les dades presentades a l'apartat anterior i del treball de camp realitzat al llarg del 2017 (entrevistes amb actors clau i grups de discussió). Els reptes es presenten per cadascun dels àmbits de treball -l'educació formal, l'educació en el temps lliure, l'espai públic i la mobilitat, la salut, i l'àmbit familiar- i s'apunten, també, l'eix les línies estratègiques proposades. Les actuacions concretes per abordar cadascuna de les línies estratègiques es trobaran en un segon document que acompanyarà aquest pla, serà un document de treball que s'anirà revisant i modificant des de la Taula de Seguiment del PLIA.

6.1. ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ FORMAL

El dret a l'educació és un dels drets fonamentals dels que disposa un infant i és responsabilitat de totes les administracions públiques garantir les condicions adequades d'accés i ús dels recursos educatius. D'acord amb el que s'estableix en la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets dels infants (art. 28), les administracions públiques tenen la obligació de garantir el dret de tothom a l'educació en igualtat d'oportunitats. Això implica assegurar una gratuïtat de l'ensenyament obligatori, assegurar que l'accés als

ensenyaments no obligatoris (infantil i postobligatòria) estiguin a l'abast de tothom i prendre les mesures necessàries per reduir les taxes d'abandonament escolar prematur.

Així mateix, la Llei d'Educació de Catalunya (art. 2) estableix com a principis rectors que han de guiar el nostre sistema educatiu: la qualitat de l'educació que possibiliti l'assoliment de les competències bàsiques i la consecució de l'excel·lència en un context d'equitat; i la inclusió social que garanteixi que l'alumnat amb necessitats educatives específiques rebi tot el suport necessari per assegurar una atenció adequada de les seves necessitats.

En l'apartat de context s'han recollit diversos indicadors educatius de la situació de Figueres en comparació amb la resta de la comarca de l'Alt Empordà i Catalunya que posen de relleu que la ciutat té importants marges de millora tant pel que fa a l'accés com a nivell de resultats educatius. En aquest apartat es recullen quins són els principals reptes a la ciutat de Figueres en l'àmbit de l'educació, tant en les etapes obligatòries (primària i secundària) com en la post obligatòria que s'han identificat en els diversos grups de discussió.

Repte 1. Condicions d'escolarització i recursos educatius

Com s'ha recollit anteriorment, assegurar les condicions adequades d'accés i de recursos educatius és d'obligat compliment per part de totes les administracions públiques. A nivell de recursos humans, cal tenir present que **els centres educatius han patit un fort retrocés en termes de personal docent fruit de les retallades pressupostàries** dels últims anys que s'ha concretat principalment en una forta retallada del personal interí, un augment de ràtio a les aules i una disminució del personal de suport i de determinades especialitats⁴.

El cas de Figueres no n'és una excepció i en els diferents grups de discussió que s'han portat a terme s'ha destacat especialment una **manca de recursos per atendre l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE)**. Per altra banda, s'ha posat de relleu la falta de recursos de traducció i mediació cultural que permeten abordar les barreres culturals i lingüístiques a les que sovint han de fer front les famílies nouvingudes. En conjunt, en els diversos grups de discussió es posa de manifest que **aquesta manca de recursos educatius perjudica especialment als centres de major complexitat**.

Repte 2. Massificació dels centres educatius a l'etapa secundària

Tal com posen de relleu diversos estudis⁵, la mida de les escoles té un impacte en les formes d'organització dels equips docents però també en les pràctiques pedagògiques i, en última instància, en les experiències i els resultats educatius. Tot i que des d'un enfocament estrictament econòmic, els centres més extensos es puguin beneficiar d'economies d'escala, els centres amb menor número d'alumnat gaudeixen d'unes relacions més properes entre professorat, famílies i alumnat que promouen un major sentiment de pertinença. És més, **els centres amb menor nombre d'alumnat presenten menors percentatges d'absentisme i d'abandonament escolar**, tenint un

major impacte en els centres que concentren major percentatge d'alumnat de baix nivell socioeconòmic i cultural⁶.

En aquesta línia, un dels principals elements que es destaca en tots els grups de discussió en l'àmbit educatiu **l'excessiva massificació de les aules en els centres de secundària de Figueres**. En aquest sentit, els 5 instituts públics de la ciutat han incrementat el número de línies per curs durant els últims anys i actualment es situen entre 4 i 6 línies per curs.

Com a conseqüència d'aquesta massificació, són diversos els agents que asseguren que alguns centres educatius de la ciutat és troben insuficientment equipats. Per altra banda, també es critica una insuficient adequació de les instal·lacions per a persones amb mobilitat reduïda.

Repte 3. Distribució desequilibrada de l'alumnat

Pel que fa al nivell de segregació escolar, les dades de la distribució de l'alumnat d'origen estranger segons la titularitat dels centres mostren com **els centres de la xarxa pública concentren un pronunciat major percentatge d'alumnat d'origen estranger**⁷ (30,5%) en comparació amb els centres de titularitat privada (12,7%)⁸. En el cas de l'educació secundària en particular, s'observa que un 26,5% de l'alumnat dels instituts públics és d'origen estranger mentre que aquest percentatge es redueix al 13,3% en els centres privats

Des de l'administració educativa local es fa referència a **l'elevat nivell de matrícula viva**⁹ com un dels principals factors que expliquen aquests desequilibris en la distribució de l'alumnat. I és que com s'afirma des de l'Àrea d'Educació de l'Ajuntament, un alt nivell de matrícula viva com el que caracteritza la ciutat de Figueres afegeix un destacat grau de dificultat en termes de planificació educativa i en la lluita contra la segregació escolar. Alguns dels agents que han participat en els grups de discussió sobre educació han posat en qüestió el model de la zona única que caracteritza la ciutat ja que asseguren que aquest pot ser un dels factors que podria contribuir als desequilibris en la distribució de l'alumnat entre centres educatius.

Amb tot, la lluita contra **la segregació escolar es presenta com un dels principals reptes del sistema educatiu de la ciutat de Figueres**. Com s'ha demostrat en nombroses recerques, la segregació escolar redueix les oportunitats educatives de l'alumnat més desfavorit, incrementa les diferències entre els centres en funció de la composició social i en definitiva, va en detriment de la cohesió social del conjunt de la població¹⁰.

Repte 4. Absentisme i abandonament escolar prematur

Un tercer element que es presenta com un dels principals reptes educatius de la ciutat de Figueres són els **elevats nivells d'absentisme i de percentatge d'abandonament escolar prematur**. Tot i que no es disposen de dades públiques sobre el fenomen en qüestió, els diferents agents que han participat a les sessions de treball asseguren que

aquesta representa una problemàtica social que afecta a un sector important de la població jove de Figueres i que és especialment acusada entre la comunitat gitana.

En el cas de l'absentisme escolar, des de l'administració educativa local, es posa de relleu que si bé es disposen dels protocols que han de permetre fer un seguiment dels i les joves que no assisteixen regularment als centres educatius, **manquen mecanismes de prevenció de l'absentisme escolar**. De la mateixa manera, en les diverses sessions que s'han portat a terme en aquest estudi sobre educació, s'ha posat de manifest **que falten serveis i recursos que permetin atendre l'alumnat que és expulsat reiteradament dels centres educatius**.

A pesar que les dades a nivell de Catalunya indiquen que les xifres d'abandonament escolar prematur han disminuït durant els últims anys, aquest segueix sent un de les principals reptes del sistema educatiu català per l'amenaça que representa pel desenvolupament social, econòmic i cultural no només dels i les joves que deixen els estudis sinó del conjunt del territori. Com s'ha demostrat en diverses recerques anteriors¹¹, **l'abandonament escolar es troba estretament relacionat per patrons de desigualtats social** ja que el perfil de joves que deixen els estudis de forma prematura no es troben distribuïts de forma homogènia entre els diferents grups socials. Així, les dades mostren com hi ha una major proporció de nois, de nivell socioeconòmic baix i d'origen migrat que abandonen els estudis de forma prematura i per tant, l'abordatge d'aquest fenomen requereix d'una intervenció en clau d'equitat social.

Tenint en compte que fer front a l'abandonament escolar prematur es presenta com un dels principals reptes de la ciutat de Figueres, aquest ha estat un dels temes que major pes ha cobrat en els diferents grups de discussió en l'àmbit educatiu. En aquest sentit, hi ha unanimitat entre els diferents agents educatius en afirmar que **la provisió de UEC's i de PFI¹²**, dos dels principals programes educatius per preveure l'abandonament escolar prematur, **són clarament insuficients**. De fet, com es posa de relleu en un informe de l'Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques (IVALUA) que avalua la provisió de PFI¹³ a nivell català, el dèficit en la oferta d'aquests programes no es dona tan sols en relació a la demanda sinó i sobretot en funció de la població que compleix el perfil per accedir-hi, és a dir, joves desocupats i sense el graduat de la ESO.

Repte 5. Manca d'oferta d'ensenyaments postobligatoris

Si bé en els darrers anys s'han incrementat el nombre d'oferta de places de cicles de formació professional¹⁴, els diversos agents que han participat en les sessions d'educació consideren que encara segueix predominant un **dèficit d'oferta de places públiques de cicles formatius de grau mig**. Tenint en compte que són diversos els estudis que demostren una correlació entre el grau d'oferta de formació professional i les xifres d'abandonament escolar prematur¹⁵, incrementar la oferta del cicles formatius representa una intervenció estratègica clau per reduir les xifres d'abandonament escolar.

Per altra banda, alguns agents reclamen la necessitat d'un replantejament de l'oferta formativa d'acord amb les oportunitats del territori i amb el propòsit d'augmentar el valor afegit de l'economia figuerenca, que actualment es caracteritza per una terciarització de

l'oferta formativa, la qual com mostren estudis recentment publicats¹⁶ genera menys llocs treball, ocupacions menys especialitzades i on predomina la precarietat laboral.

Repte 6. Falta de mecanismes de preveure i gestionar les situacions d'assetjament entre iguals

Un cinquè factor que es presenta com un dels principals reptes en l'àmbit educatiu a Figueres, és la necessitat de combatre els casos d'assetjament entre iguals¹⁷, al que habitualment es coneix com assetjament escolar. Segons les últimes dades de l'informe PISA 2015, **a Catalunya un de cada set estudiants ha patit assetjament escolar al llarg de la seva trajectòria educativa**¹⁸. Les diverses recerques que s'han ocupat d'estudiar l'assetjament escolar assenyalen aquest té un fort impacte negatiu en el benestar dels infants en tant que incrementa els nivell d'estrès, augmenta els riscos de patir problemes de salut i redueix el rendiment acadèmic¹⁹.

En els darrers anys, el Departament d'Educació ha elaborat diversos protocols de prevenció, detecció i intervenció per combatre l'assetjament escolar. De totes maneres, els participants als grups de discussió expressen que als docents els manca formació per saber quins són els passos a seguir per combatre l'assetjament escolar. A més a més, una de les problemàtiques que dificulta fer front a aquest fenomen és que sovint té lloc més enllà de les parets de l'escola. Tal i com s'alerta al darrere estudi publicat per la organització mundial de les Nacions Unides (2016), **l'accés a les xarxes socials ha fet incrementar de forma molt dramàtica les denúncies d'assetjament entre iguals en els darrers anys.**

Per abordar aquests reptes, es proposen el següent eix estratègic i les següents línies d'acció:

EIX 1. VETLLAR PER L'ÈXIT ESCOLAR PER A TOTS ELS INFANTS I JOVES DE FIGUERES

Assegurar una provisió de recursos educatius, especialment a secundària, que garanteixi una educació de qualitat per tothom

Fomentar una distribució equilibrada de l'alumnat entre tots els centres educatius sostinguts amb fons públics

Oferir itineraris educatius de qualitat a fi de garantir la continuïtat formativa dels i les joves de la ciutat

Incorporar mesures preventives i compensatòries per abordar els processos de desvinculació educativa, l'absentisme i l'abandonament escolar prematur

Avançar en la lluita contra l'assetjament entre iguals

6.2. ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ EN EL TEMPS LLIURE

Els espais fora dels temps escolars són espais educatius altament privilegiats pel valor pedagògic i formatiu que tenen, donades les oportunitats que ofereixen als infants i adolescents de desenvolupament personal i social, alhora que fomenten la cohesió social i la vertebració territorial. **La participació en activitats educatives, culturals i de lleure és un dret** reconegut a l'article 31 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets dels infants, i del qual les administracions tenen el deure de fer-lo possible. De fet, tal i com s'ha assenyalat en diverses ocasions, cal concebre el dret a l'educació des d'una perspectiva àmplia, entenent que l'educació en el temps lliure i les activitats no reglades formen part ineludible, també, d'aquest dret. En aquest sentit, tal i com ha assenyalat Bonal²⁰: “si l'escola no pot exhaurir el conjunt d'oportunitats educatives, cal considerar que el dret a l'educació hauria d'incloure les possibilitats d'accedir a experiències educatives diverses que tenen lloc en espais no escolars”.

Si bé es reconeix la importància cabdal de les experiències educatives fora dels espais i temps escolars, **la participació en aquest tipus d'activitats és una important font de diferenciació de les oportunitats educatives**. De fet, l'any 2014, el Síndic de Greuges alertava en el seu informe²¹ que no tots els infants i adolescents tenen les mateixes possibilitats d'accedir a les activitats organitzades fora del sistema d'educació formal, i que les desigualtats en aquest àmbit són especialment importants en la lluita contra les desigualtats educatives actuals.

En aquest context, el compromís i protagonisme del món local per garantir la igualtat d'oportunitats fora de l'escola és cabdal, entenent que els espais locals són espais clau per assegurar la coordinació i col·laboració dels diferents agents del territori. En aquest sentit l'Ajuntament de Figueres s'ha adherit recentment a l'Aliança Educació 360. Iniciatives com Educació 360 promouen el lideratge dels ajuntaments com a actors imprescindibles per fer de “l'educació a temps complet” una política pública que transcendeixi l'ensenyament reglat i que garanteixi més i millors oportunitats per a tothom.

Al llarg dels diversos grups de discussió i tallers participatius, s'han identificat un conjunt de reptes a la ciutat de Figueres que situen l'educació més enllà de l'escola com un àmbit de treball amb importants oportunitats d'intervenció i camí per recórrer.

Repte 1. Oportunitats educatives fora de l'escola per tothom

Els espais i temps fora de l'horari escolar són clarament una font de diferenciació de les oportunitats educatives ja que molt sovint depenen dels recursos econòmics i culturals de les famílies. En horari de tardes, els infants i adolescents amb majors recursos familiars tenen un ventall d'opcions i possibilitats molt més ampli que aquells i aquelles que es troben en situacions més desfavorides.

En diversos grups de discussió (serveis territorials d'educació; famílies; entitats socioeducatives; consell escolar) s'ha assenyalat reiterativament que un dels reptes primordials de la ciutat són les **situacions de desavantatge** que pateixen una bona part dels infants i adolescents figuerencs en relació a les activitats desenvolupades fora de

l'horari escolar. Es destaca especialment la desigualtat d'oportunitats a partir de l'educació secundària, donada una menor oferta d'activitats específica i suficientment atractiva per adolescents d'entre 12 i 16 anys, i agreujada per l'aplicació de **la jornada intensiva als instituts que deixa llargues estones lliures als adolescents**.

En definitiva, els actors participants en el procés de consulta assenyalen que **les desigualtats en l'accés a les activitats extraescolars** són una problemàtica que caldria abordar i identifiquen, com a principals factors que generen aquestes desigualtats, principalment qüestions econòmiques, però també dificultats en l'accés a la informació.

Des del Pla Educatiu d'Entorn es treballa per aconseguir l'èxit educatiu de tot l'alumnat i contribuir a la cohesió social mitjançant l'equitat, l'educació intercultural, el foment de la convivència i l'ús de la llengua catalana. L'element estratègic clau és aconseguir continuïtat i coherència entre les accions dels diferents agents educatius que operen en un territori, tant si pertanyen a l'educació formal com a la no formal i/o la informal.

Repte 2. Suport educatiu fora de l'horari escolar: recursos disponibles i funcionament

Tal i com s'ha mostrat a un dels apartats inicials de l'informe, les diverses diagnosi elaborades a la ciutat alerten que Figueres es caracteritza per un elevat percentatge de joves, 1 de cada 5, que no superen el 4t curs de l'ESO²². Així mateix, tal i com s'apunta al grup de discussió de serveis educatius i serveis territorials, **una part important d'infants** -un 60% segons els participants al grup de discussió- **passen a l'educació secundària sense haver assolit els nivells mínims en les competències bàsiques de 6è de primària**.

Davant d'aquestes mancances competencials, que es manifesten a l'educació primària i que suposen unes dificultats afegides durant l'educació secundària, des de l'Ajuntament de Figueres i en el marc del Pla Educatiu d'Entorn, s'han promogut **els espais de suport educatiu** localitzats en escoles de primària, centres cívics i altres equipaments municipals, i a les seus d'entitats socioeducatives. Aquests espais de suport educatiu són tallers de suport a la tasca escolar que es realitzen fora de l'horari lectiu i que representen un acompanyament i atenció a aquells infants i joves, habitualment provinents d'entorns socialment més vulnerables, que presenten dificultats en l'assoliment dels aprenentatges acadèmics.

Si bé s'estableix un consens en la **necessitat de seguir promovent aquests espais** de suport educatiu, també s'apunten alguns elements crítics. En primer lloc, els i les participants als grups de discussió assenyalen que alguns dels **serveis de suport educatiu estan sobresaturats**, degut a una demanda de places superior a l'oferta. Un altre punt crític és la **coordinació i la comunicació** entre els diferents actors educatius que intervenen en la formació i educació dels infants i joves. Cal vetllar per tal que hi hagi una continuïtat entre allò que passa als centres d'educació formal i el que passa als espais de suport educatiu per tal d'evitar que les intervencions educatives siguin parcials o fragmentades. Així doncs cal millorar les relacions entre els diferents professionals de l'educació.

Repte 3. Dèficits en l'oferta d'equipaments i activitats

Figueres és una ciutat que, com altres ciutats de població i extensió similars, disposa d'una oferta d'equipaments i activitats esportives, culturals i educatives diversa. No obstant, tant en els grups de discussió com en les entrevistes amb els i les professionals tècniques de l'Ajuntament, s'han assenyalat algunes mancances en quant aquesta oferta. En primer lloc, s'identifica una **sobresaturació d'alguns equipaments, principalment esportius**, donada una disponibilitat insuficient en relació a la demanda que reben. Es considera, també, que la **distribució territorial dels equipaments**, tant esportius com culturals, és poc equilibrada i que hi ha alguns territoris de la ciutat des dels quals l'accés a aquests equipaments és més limitat que en d'altres. Aquest aspecte es rellevant perquè els equipaments públics de proximitat -biblioteques, centres cívics, poliesportius- són espais que contribueixen a disminuir les desigualtats socials i culturals, i es considera que l'estratègia de proximitat, en entorns urbans, és especialment adequada per fomentar processos d'inclusió i participació²³.

D'altra banda, a Figueres s'identifiquen també dèficits en l'oferta d'activitats específiques per grups d'edats concrets. Tots els participants en els grups de discussió coincideixen en assenyalar que la ciutat de Figueres té una oferta pública molt limitada, i sovint insuficient, d'activitats tant per adolescents com per infants i nadons d'entre zero i sis anys i les seves famílies. En el cas dels adolescents, s'assenyala que les activitats disponibles són principalment esportives, i que aquesta poca diversitat rebaixa el seu atractiu. Alhora, es destaca que **no hi ha suficients espais de trobada** per tal que els adolescents puguin passar les seves estones lliures plegats sense participar d'activitats dirigides i organitzades. En el cas dels infants i nadons entre zero i sis anys i les seves famílies, es considera que les activitats ofertades són insuficients i que no arriben a bona part de la població, especialment a aquella a qui la participació en aquestes activitats podria suposar-li més beneficis.

Per abordar aquests reptes, es proposen el següent eix estratègic i les següents línies d'acció:

EIX 2. GARANTIR MÉS I MILLORS OPORTUNITATS EDUCATIVES EN TOTS ELS TEMPS I ESPAIS DE LA VIDA DELS INFANTS I ADOLESCENTS DE LA CIUTAT

Garantir una oferta de lleure inclusiva, diversa i accessible econòmicament a nivell municipal

Potenciar activitats educatives fora de l'horari lectiu per promoure l'èxit escolar, posant especial èmfasi en aquells infants i adolescents amb situació de major vulnerabilitat

Ampliar i millorar els equipaments municipals per a infants i adolescents

Assegurar la disponibilitat i l'accés a activitats i espais especialment pensats per adolescents

Assegurar la disponibilitat i l'accés a activitats i espais especialment pensats per infants i famílies 0-6

6.3. ÀMBIT DE L'ESPAI PÚBLIC I LA MOBILITAT

Avui en dia, les ciutats acumulen més de la meitat de la població mundial. En els contextos urbans, doncs, cada vegada hi viuen més infants i, per tant, és imprescindible un disseny de les ciutats que contempli i satisfaci les seves necessitats. Tal i com s'ha assenyalat a partir de diversos estudis internacionals, l'entorn on viuen els infants és un determinant clau de la seva salut -tant mental com física-, del seu desenvolupament cognitiu i del seu comportament, ja que configura les seves activitats quotidianes. Mentre que les altes concentracions de trànsit motor, la mala qualitat de l'aire i la manca d'espai públic poden desincentivar la pràctica d'activitat física, limitar les relacions interpersonals i incrementar sentiments de solitud, les ciutats on els infants i adolescents poden passar temps jugant a l'aire lliure o moure's de forma independent afavoreixen no només el benestar de la població més jove²⁴, sinó de tots els seus habitants en general²⁵.

En aquest sentit, la recerca internacional posa de manifest la necessitat de **repensar les ciutats tenint en compte les experiències dels infants**, dels adolescents i d'altres col·lectius sovint infrarepresentats en els espais de decisió, com pot ser la gent gran o les persones amb discapacitats, promovent un **urbanisme inclusiu** que faci dels entorns urbans espais que fomentin el benestar i la qualitat de vida de totes les persones que hi viuen²⁶. De fet, es tracta de pensar les ciutats des d'un **urbanisme de la vida quotidiana** o de gènere²⁷ que centra l'atenció en les activitats diàries dels infants i adolescents, comunitàries i personals, tenint en compte també les necessitats dels adults que en tenen cura. En aquest sentit cal esmentar el Consell Ciutadà d'Infants de Figueres, creat l'any 2014, com a òrgan de participació infantil de l'Ajuntament de Figueres. Aquest òrgan de participació infantil esdevé com un observatori de la ciutat on, a partir de la mirada dels infants i dels adolescents, es poden detectar aquells aspectes que cal millorar i que passen desapercebuts pels adults.

Els principis d'inclusió i de la vida quotidiana als entorns urbans es caracteritza, doncs, per incorporar una sensibilitat específica cap als infants i cap als adolescents, com a grups socials amb les seves necessitats particulars, i també dels adults que els cuiden, transformant les ciutats per afavorir-ne l'autonomia, la percepció de seguretat i la seva socialització. En aquest sentit, com s'apuntava anteriorment, incorporar la mirada de la infància i l'adolescència no suposa exclusivament beneficis per a aquest sector de població, sinó que suposa millores col·lectives pel conjunt de la ciutat, situant la vida de les persones, de totes, al centre de les polítiques locals.

La configuració de l'espai públic de la ciutat de Figueres ha estat un aspecte que s'ha treballat també en els grups de discussió. De fet, aquest ha estat un àmbit que ha aparegut de manera prominent i reiterada a l'hora d'identificar els reptes de la ciutat tant amb infants i adolescents, com amb famílies, segurament pel seu important rol en la configuració de les experiències quotidianes. A continuació s'apunten els principals reptes identificats en aquest àmbit i que recullen les experiències i inquietuds dels participants als grups de discussió.

Repte 1. La mobilitat a Figueres: fer de la ciutat un entorn més saludable i segur

La mobilitat a la ciutat de Figueres sembla ser una preocupació dels seus habitants, tal i com ja s'havia assenyalat en diagnòstics prèvies i com s'ha pogut recollir en el procés desenvolupat en l'elaboració d'aquest PLIA. Un primer element que s'assenyala com a crític és el volum de trànsit rodat que diàriament ha d'absorbir la ciutat de Figueres. En general es destaca una manca de transport públic intermunicipal que, segons els participants als grups de discussió, genera que a la ciutat s'hi desplacen molts vehicles provinents de les poblacions properes. En particular, i especialment rellevant pels infants i adolescents, es destaca la **concentració de vehicles a la sortida dels centres escolars**. Aquest fet té implicacions tant en qüestions de salut com de seguretat. Per la salut, perquè la contaminació de l'aire, als entorns urbans causada principalment pel trànsit rodat, pot causar, entre d'altres, afectacions pulmonars i cardiorespiratòries²⁸. I per la seguretat, perquè les concentracions de vehicles, especialment en zones freqüentades per infants i adolescents, augmenten el risc d'accidents. Així mateix, les vies altament transitades, un centre de la ciutat sobrecarregat de vehicles i els passos de nivell són alguns dels aspectes millorables que s'han destacat als grups de discussió.

Si bé sembla que l'Ajuntament va anunciar, el setembre de 2017 mesures per promoure una millora en la mobilitat de la ciutat²⁹, aquest continua sent un repte que sembla preocupar a la ciutadania i que, per tant, el seu abordatge hauria de ser prioritari a la ciutat.

Repte 2. Fer de Figueres una ciutat jugable

El joc és una activitat cabdal pel creixement saludable dels infants i adolescents, i a les ciutats es desenvolupa, de forma habitual, en els espais específicament destinats a tal efecte, les àrees de joc. Les àrees de joc disponibles a l'espai públic formen part de les oportunitats que les ciutats poden oferir als seus infants i adolescents per tal que puguin experimentar estones de joc lliure, autònom i creatiu, però cal considerar que no són els únics espais on els infants i adolescents poden exercir el seu dret al joc³⁰. Altres espais de la ciutat, no específicament reservats per al joc, poden ser també entorns de descoberta i de creixement. No obstant, tal i com s'ha documentat en diverses ocasions, la pèrdua d'espais -els carrers i les places- com a llocs per jugar és una realitat a les ciutats contemporànies. Alhora, però, també s'ha demostrat la importància de la disponibilitat d'espais propers al domicili, tant per satisfer les necessitats de joc dels infants i adolescents, com per fomentar l'exploració i la confiança en l'entorn³¹.

A Figueres, sembla que la disponibilitat d'àrees de joc és prou satisfactòria, tot i que al llarg dels grups de discussió han emergit un conjunt de reptes en relació a aquest àmbit, on s'han assenyalat aspectes millorables que suposarien una major satisfacció dels infants i adolescents de la ciutat i de les seves famílies. D'una banda es fa referència a les condicions de les àrees de joc de la ciutat i la necessitat d'un major manteniment i una major seguretat. Més enllà de les condicions de neteja i seguretat, una major diversificació de les àrees i dels espais de joc permetrien assegurar el dret dels infants i

adolescents al joc divers i inclusiu. En aquest sentit, quan es parla de diversificar els espais de joc, no es fa referència exclusivament a l'augment del nombre d'àrees de joc, sinó que s'apunta a la necessitat d'analitzar els usos ciutadans dels diversos espais urbans i explorar les possibilitats per fer una ciutat jugable més enllà de les àrees predefinides i especialitzades, per tal d'incrementar les oportunitats de joc lliure i divers a l'espai públic.

Així mateix, i altament vinculat amb l'àmbit anterior, cal destacar que manquen espais per a la pràctica esportiva en grup a l'aire lliure, ja sigui en un espai concret (jugar a pilota, practicar l'skate) o itinerants (anar en bicicleta, fer running, patinar). Tant en el cas de la pràctica esportiva en espais concrets com itinerant, s'assenyala que la ciutat no està preparada per acollir aquest tipus d'activitats. La promoció de l'activitat física és també un aspecte clau per reduir els efectes del creixent sedentarisme, que s'aborda al punt següent.

Per abordar aquests reptes, es proposen el següent eix estratègic i les següents línies d'acció:

EIX 3. POSAR AL CENTRE DE LA PLANIFICACIÓ DE L'ESPAI PÚBLIC LES NECESSITATS DELS INFANTS I ADOLESCENTS DE FIGUERES EN CLAU INCLUSIVA

Consolidar un pla de mobilitat urbana que tingui en compte les necessitats dels infants i adolescents

Repensar els espais i àrees de joc tenint en compte la igualtat d'oportunitats i l'enfocament de gènere per garantir un entorn jugable divers i inclusiu

Vetllar per la conservació de l'espai públic

6.4. ÀMBIT DE LA SALUT

Garantir el màxim nivell de salut i benestar entre infants i adolescents representa una de les principals obligacions de qualsevol administració pública per tal d'assegurar un adequat i complet desenvolupament tant en el present com al llarg de tota la seva vida. En aquest apartat, es recullen els principals reptes de la ciutat de Figueres en l'àmbit de la salut i la promoció d'hàbits saludables entre els infants i adolescents de la ciutat que s'han recollit en els diversos grups de discussió. Els principals temes que s'inclouen en aquest apartat són: l'augment del sedentarisme i l'obesitat infantil, l'increment dels casos de trastorns de conducta alimentària, de problemàtiques de salut mental, de trastorns d'addicció a les tecnologies i de violència de gènere entre adolescents.

Repte 1. Augment del sedentarisme i obesitat entre infants i adolescents

Una dels principals preocupacions en l'àmbit de la salut dels infants és **l'augment del sedentarisme i l'obesitat entre la població figuerenca més jove**. A falta de dades concretes sobre aquesta qüestió, cal tenir present que segons les últimes dades publicades a l'Enquesta de Salut de Catalunya, "4 de cada 10 infants de 3 a 14 anys té

un estil d'oci sedentari, és a dir, que de mitjana passa dues o més hores cada dia mirant la pantalla³² i que un 12,6% dels infants catalans té obesitat. Aquesta enquesta també posa de relleu que la **obesitat afecta en major proporció als infants amb nivell socioeconòmic i culturals inferiors**, entre els que es presenten uns pitjors hàbits alimentaris. En aquest sentit, l'enquesta mostra com un 40% dels infants d'entorns socioeconòmics més baixos, consumeixen amb major freqüència menjar ràpid, brioixeria industrial, laminadures i begudes ensucrades mentre que aquesta xifra es redueix al 20% entre els infants de famílies d'entorns socioeconòmics més afavorits. Diversos professionals dels serveis de salut i educació de figueres van expressar, en els tallers participatius, la seva preocupació per com la crisi econòmica ha contribuït a un empobriment dels hàbits alimentaris entre els més joves de la ciutat.

Pel que fa l'ús de pantalles, des dels diferents professionals en l'àmbit de la salut que han participat a l'elaboració del PLIA, s'assenyala que en els últims anys, s'ha produït un **augment de visites als centres d'atenció primària de la ciutat per trastorns d'addició a les tecnologies**, amb la detecció d'altres problemàtiques de salut que s'hi vinculen com la miopia, tendinitis, contractures, etc.

Repte 2. Augment de problemàtiques de trastorns alimentaris entre els infants i adolescents de la ciutat

Un segon gran repte en l'àmbit de la salut, és la detecció d'un augment de problemàtiques de trastorns de conducta alimentària entre els infants i joves de la ciutat. De fet, aquest és un fenomen que afecta cada vegada a més joves a nivell de Catalunya, sent la tercera malaltia crònica entre la població adolescent, on es calcula que hi ha al voltant de 28.000 nois i noies afectats³³. Per altra banda, és important posar de manifest que la **insatisfacció amb la pròpia imatge corporal i els trastorns de conducta alimentària es troben estretament vinculats amb qüestions de gènere** ja que com demostra l'Organització Mundial de la Salut, afecta de forma significativament superior a les dones.

Repte 3. Problemes de salut mental sense abordar

Segons l'Organització Mundial de la Salut, una de cada quatre persones patirà un problema de salut mental al llarg de la seva vida, entre els quals el 75% ho farà abans de complir els 18 anys³⁴. Com mostren alguns dels estudis, **patir problemes de salut mental té un clar impacte en el desenvolupament emocional i intel·lectual** dels individus que ho pateixen. Més concretament, es demostra que aquestes problemàtiques poden tenir efectes en el rendiment acadèmic, en les relacions socials, en la possible presència de conductes auto lesives i en definitiva, en una pèrdua d'autoconfiança i d'autoestima que pot tenir greus conseqüències en el seu desenvolupament³⁵.

Per altra banda i **com a conseqüència de la crisi econòmica**, diversos professionals de Federació d'Entitats D'Atenció a la Infància i l'Adolescència (FEDAIA) han detectat un **augment dels casos d'infants diagnosticats d'ansietat i depressió**³⁶. D'aquesta manera, es fa palès que les diferents problemàtiques que han patit els adults durant el període de crisi econòmica a nivell laboral, d'habitatge i en definitiva, d'empitjorament de

les condicions socioeconòmiques ha tingut un clar impacte en els infants i joves no només a nivell material sinó també en un terreny emocional. Tenint en compte les dades del diagnòstic de la pobresa de Figueres, cal estar especialment alerta dels impactes que la crisi econòmica ha pogut tenir en termes de salut mental en la població infantil i juvenil de la ciutat. Per tot això cal una major coordinació entre els diferents agents que atenen a infants i joves a fi de millorar la detecció precoç dels problemes de salut mentals entre els i les més joves de la ciutat.

Repte 4. Increment de les conductes de risc

Segons l'Enquesta sobre Ús de Drogues en Estudiants d'Ensenyaments Secundaris (Estudes) 2016/17 de la Delegació del Govern per al Pla Nacional sobre Drogues, les dades que fan referència a Catalunya³⁷ indiquen que s'ha produït una disminució del consum d'alcohol, al·lucinògens i cocaïna en els últims 12 mesos però que s'ha incrementat el consum de cànnabis.

Per altra banda, és rellevant mencionar que l'edat mitjana d'inici de consum de tabac i alcohol es retarda per primera vegada fins als 14 anys. Per altra banda, es detecta un augment de l'ús "compulsiu" d'internet fins arribar al 25,6% de joves entre 14 i 18 anys. En relació amb l'ús d'internet també és important mencionar que un 7,4% de joves entre 14 i 18 anys asseguren haver destinat diners durant els últims 12 mesos en algun joc per internet. Si bé no es disposen de dades que permetin diagnosticar el fenomen a nivell municipal, des dels diferents professionals que han participat en l'elaboració del PLIA, es posa de manifest **que falten recursos i una acció coordinada entre els diferents agents** que treballen amb infants i joves a la ciutat per tal de **preveure i detectar el consum de substàncies addictives i drogodependències i els trastorns d'addicció a les tecnologies**.

Repte 5. Augment de casos de violència de gènere entre joves

La violència masclista representa un greu desafiament en l'assoliment de la igualtat plena entre homes i dones en les nostres societats. La violència per raó de gènere suposa una greu amenaça per la integritat física i psicològica de les persones que la pateixen i fer-li front es presenta com una de les principals prioritats a nivell de ciutat tal i com es recull en Pla d'Igualtat municipal de Figueres 2017-2021, especialment aquella que es produeix entre la població figuerenca més jove.

Tal com s'ha posat de manifest en diversos grups de discussió, **la formació dels infants i adolescents en aspectes vinculats amb l'educació sexo-afectiva i la prevenció de la violència masclista es consideren indispensables i cal treballar en col·laboració amb els centres educatius per tal d'ajudar-los a incloure la perspectiva de gènere de forma transversal**.

Per abordar aquests reptes, es proposa el següent eix estratègic i les següents línies d'acció:

EIX 4. PROMOURE LA SALUT INTEGRAL I ELS HÀBITS SALUDABLES DELS INFANTS I ADOLESCENTS DE FIGUERES

Impulsar accions per combatre el sedentarisme entre infants i adolescents

Promoure hàbits alimentaris saludables i d'higiene

Promoure estratègies per abordar l'atenció a la salut mental entre infants i adolescents

Impulsar accions per prevenir conductes de risc, especialment entre els adolescents

Fomentar l'educació en l'ús responsable de tecnologies

6.5. ÀMBIT DE L'ATENCIÓ A LES FAMÍLIES AMB INFANTS I ADOLESCENTS A CÀRREC

Per tal d'assegurar que tots els infants i adolescents tinguin garantits els seus drets en els diferents àmbits de la seva vida és fonamental que les administracions públiques acompanyin a les famílies a disposar de les condicions mínimes per cobrir les necessitats bàsiques (alimentació, habitatge, cura, educació) i assegurar el seu màxim desenvolupament. Com s'ha comentat anteriorment, el suport a les famílies representa, segons la Comissió Europea, un dels tres eixos sobre els quals s'haurien d'articular les polítiques d'infància orientades a l'equitat més enllà d'assegurar la disponibilitat, assequibilitat i qualitat dels serveis bàsics per a la infància; i la participació social i comunitària. Amb tot, els principals reptes que s'han recollit en el diversos grups de discussió vinculats a l'àmbit familiar són els següents: l'existència de mancances en la cobertura de necessitats bàsiques dels infants i adolescents i un desigual accés en l'escolarització 0-3.

Repte 1. Cobertura de necessitats bàsiques dels infants i adolescents de la ciutat de Figueres

Tal com s'ha recollit en l'apartat de context, **un important sector de la població de Figueres ha vist les condicions de vida greument afectades durant la última dècada** a nivell laboral, en termes d'habitatge, pobresa energètica i alimentació, entre d'altres aspectes. Aquestes **problemàtiques són especialment preocupants quan hi han infants a les llars perquè atempta contra el seu desenvolupament i la protecció del seus drets** i representa un dels principals reptes de la ciutat de Figueres.

En el cas de les beques i ajudes en l'àmbit escolar específicament, malgrat que la normativa catalana contempla la gratuïtat de l'ensenyament obligatori, hi ha un seguit de costos directes (material escolar, llibres, sortides i activitats) i d'indirectes (menjador escolar, transport,...) que no sempre queden coberts per les polítiques de beques³⁸. Amb

l'excepció de les beques menjador, la resta de costos d'escolarització recauen en convocatòries d'ajudes a nivell local que estan destinades a l'alumnat més vulnerable, generalment usuaris de serveis socials. De totes maneres, tal com s'ha posat de manifest en els grups de discussió, aquestes ajudes es presenten com a insuficients en un context d'elevat nivell de pobresa com el que afecta a un gran sector de la població infantil i adolescent de la ciutat de Figueres. En el cas de l'educació secundària obligatòria, s'ha suprimit el servei de menjador com a conseqüència de la jornada compactada i això pot tenir un impacte en els joves en situació de major vulnerabilitat.

De fet, més enllà del nombre de beques i ajudes a les que poden accedir, alguns dels participants a les sessions de treball argumenten que l'excessiva burocratització que caracteritzen els processos de sol·licitud d'algunes ajudes dificulten el poder fer-ne ús en els moments quan més necessaris són.

Repte 2. Desigual accés a l'escolarització 0-3

A partir de la informació recollida pels diferents experts i professionals en l'àmbit educatiu de la ciutat es posa de relleu que es produeix un desigual accés a 0-3. En aquest sentit, és important remarcar que des del curs 2011/2012 fins a l'actualitat la inversió en l'ensenyament infantil s'ha vist estancada³⁹. De totes maneres, alguns experts asseguren que **el desigual accés a l'ensenyament 0-3 no es deriva només d'una falta de recursos sinó de barreres més de tipus simbòlic que s'expliquen principalment per l'origen social de les famílies**. Així, segons posa de manifest el Síndic de Greuges (2018): "els infants que pertanyen a famílies amb un capital instructiu més elevat, que parteixen a priori d'una situació socioeducativament més favorable per a l'èxit de la seva trajectòria escolar, són els que més accedeixen a aquests recursos educatius, els que abans es socialitzen i entren en contacte amb la institució escolar".

Tenint en compte el potencial efecte compensador en termes d'igualtat d'oportunitats que representa l'escolarització en la primera etapa de l'educació infantil, es vol potenciar la utilització d'aquest servei adreçat a la petita infància.

Per abordar aquests reptes, es proposen el següent eix estratègic i les següents línies d'acció:

EIX 5. GARANTIR L'ATENCIÓ I L'ACOMPANYAMENT A LES FAMÍLIES AMB INFANTS I ADOLESCENTS A CÀRREC I ASSEGURAR LA PROTECCIÓ DELS DRETS DELS INFANTS

Garantir la cobertura de les necessitats bàsiques (alimentació, habitatge, cura, educació) a tots els infants i adolescents de la ciutat

Vetllar per la consolidació d'espais i recursos educatius per la petita infància de qualitat

Consolidar i ampliar els serveis d'acompanyament a les famílies novingudes

---

7. PROPOSTA OPERATIVA

Fins ara, aquest document ha presentat els objectius i línies estratègiques que es proposen a nivell municipal per garantir i promoure els drets de la infància i l'adolescència. A les pàgines que segueixen a continuació es fa una proposta per a la posada en marxa d'aquestes actuacions, identificant les capacitats organitzatives i l'organització temporal per a fer-les efectives.

Taula de seguiment del PLIA

En primer lloc, es proposa la creació d'una taula de seguiment del PLIA, que té la finalitat general de coordinar, impulsar i promoure les polítiques i les actuacions d'infància i adolescència a Figueres, així com d'esdevenir l'espai per al seguiment i l'avaluació dels avenços desenvolupats a la ciutat en el marc del PLIA.

Reprenent el principi de corresponsabilitat i transversalitat exposats a l'inici d'aquest document, es proposa que la taula estigui presidida pel Regidor/a d'Educació i composta pels caps dels Serveis d'Educació, Benestar Social i Joventut, o els treballadors del servei a qui deleguin, i els Regidors designats d'aquests serveis.

Puntualment o en cas que es consideri adequat, s'incorporaran a la taula de seguiment del PLIA altres professionals i/o polítics de l'àmbit educatiu o social, per demanda pròpia

o de la comissió. La coordinació de la taula es durà a terme per part de una persona responsable de l'àrea d'educació.

Els objectius d'aquesta taula de seguiment del PLIA són els següents:

- Vetllar pel desplegament dels eixos estratègics que s'inclouen al PLIA
  - Definir les línies i les actuacions prioritàries
  - Establir, en funció de la prioritització de línies i actuacions, un calendari d'execució acotat
  - Acotar l'assignació de tasques als equips, persones o entitats que han de desenvolupar les accions vinculades al PLIA
- Garantir el seguiment dels avenços desenvolupats en el marc del PLIA
  - Garantir els recursos necessaris per desenvolupar el sistema d'avaluació més adequat per cadascun dels eixos, línies i actuacions
  - Vetllar per la implementació del sistema d'avaluació de cadascun dels eixos, línies i actuacions

Organització temporal del desplegament i seguiment del PLIA

La proposta pel desplegament operatiu del PLIA i l'organització temporal d'aquest desplegament es recull a la taula següent:

Acció	Actor	Moment
Aprovació del PLIA	Ple Municipal	Maig 2019
Constitució de la taula de seguiment del PLIA	Taula de Seguiment del PLIA	Maig 2019

NOTES I REFERÈNCIES

---

¹ Recomanació de la Comissió Europea de 20 de febrer de 2013: "Invertir en la infància: rompre el cicle de las desventajas". Disponible a: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:059:0005:0016:ES:PDF>

² Les dades que es presenten en el present apartat estan extretes de IDESCAT, de l'informe *Radiografia de la pobresa a Figueres. Mapa de vulnerabilitat 2017*, de l'Enquesta d'exclusió social i pobresa Figueres 2017 i d'Armangué, J. (2017). Figueres, l'estat de la ciutat: la crisi eixampla la bretxa econòmica i social. Anals de l'Institut d'Estudis Empordanesos (AIEE), vol 48, p. 273-293

³ Armangué, J. (2017). Figueres, l'estat de la ciutat: la crisi eixampla la bretxa econòmica i social. Anals de l'Institut d'Estudis Empordanesos (AIEE), vol 48, p. 273-293.

⁴ Bonal, X., & Verger, A. (2013). *L'agenda de la política educativa a Catalunya: una anàlisi de les opcions de govern (2011-13)*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

⁵ OECD (2016), PISA 2015 Results (Volume II): Policies and Practices for Successful Schools, PISA, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264267510-en>

Leithwood, K i Jantzi, D. (2007). Review of Empirical Evidence about School Size Effects. A policy perspective <https://doi.org/10.3102/0034654308326158>

⁶ Ares Abalde, M. (2014), "School Size Policies: A Literature Review", OECD Education Working Papers, No. 106, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5jxt472ddkjl-en>

⁷ La segregació escolar significa una desigual distribució de l'alumnat en els diferents centres educatius en relació a variables de tipus social i familiar com són el sexe, el nivell socioeconòmic i l'origen de procedència de l'alumnat. Deixant de banda el sexe ja que no hi ha centres a la ciutat de Figueres que segreguin per sexe, s'utilitza la variable de l'origen de procedència per analitzar la segregació escolar a la ciutat perquè no es disposen d'altres dades com el nivell socioeconòmic de l'alumnat per centres.

⁸ Radiografia de la pobresa a Figueres. Mapa de vulnerabilitat 2017 a partir de les dades d'IDECAT i l'Enquesta d'exclusió social i pobresa Figueres 2017

⁹ La matrícula viva fa referència al número d'altres i baixes d'alumnat durant el curs acadèmic.

¹⁰ Tarabini, A., Curran, M., Castejón, A., Luna, F., Montes, A., Psifidou, I. (2017): Un problema no resolt: com abordar l'abandonament escolar prematur? Barcelona: Fundació Jaume Bofill Síndic de Greuges (2016). La segregació escolar a Catalunya (II): condicions d'escolarització.

¹¹ Tarabini, A., Curran, M., Castejón, A., Luna, F., Montes, A., Psifidou, I. (2017): Un problema no resolt: com abordar l'abandonament escolar prematur? Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Tarabini, A, Fontdevila, C. Curran, M, Montes, A. Parcerisa, LL. (2016) ¿Continuidad o abandono escolar? El efecto de los centros educativos en las decisiones, motivaciones y estrategias educativas de los jóvenes (ABJOVES). Informe Centro Reina Sofía

¹² Els programes de formació i inserció (PFI) tenen per objectiu promoure la permanència al sistema educatiu del i les joves que no graduen de la ESO.

¹³ [Avaluació del Programes de Qualificació Professional Inicial. Octubre 2013. Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques](#)

¹⁴<http://ca.figueres.cat/noticies/figueres-oferira-2-nous-cicles-de-formacio-professional-del-sector-turistic-per-al-curs-2017-2018-20290/>

¹⁵ Síndic de Greuges (2018). Diagnosi del Pla de drets humans de Catalunya. Dret a l'educació. Albaigés, B i Pedró, F. (2016). L'Estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2016. Fundació Jaume Bofill

Cedefop (2016). Leaving education early: putting vocational education and training centre stage Volume I: investigating causes and extent <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/5557> and Volume II: evaluating policy impact <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/5558>

¹⁶ Armangué, J. (2017). Figueres, l'estat de la ciutat: la crisi eixampla la bretxa econòmica i social. Anals de l'Institut d'Estudis Empordanesos (AIEE), vol 48, p. 273-293.

-
- ¹⁷ Fem referència al concepte d'assetjament entre iguals perquè considerem que aquest té lloc més enllà de l'àmbit estrictament escolar.
- ¹⁸ [PISA 2015 Results: Students' Well-being. Volume III](#)
- ¹⁹ Institut d'Infància i Adolescència de Barcelona (2017). Parlen els nens i les nens: el benestar subjectiu de la infància a Barcelona (en premsa).
- ²⁰ Bonal, X. (2012) *El Dret a l'Educació a Catalunya*. Unicef Comitè Catalunya. Disponible a: https://ddd.uab.cat/pub/artpub/2012/171382/docinfcat_a2012m3p1.pdf
- ²¹ Síndic de Greuges de Catalunya (2014) *Informe sobre el dret dels infants al lleure educatiu i a les sortides i colònies escolars*. Disponible a: <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3687/Informe%20sobre%20el%20lleure%20educatiu.pdf>
- ²² Font: Radiografia de la pobresa a Figueres. Mapa de vulnerabilitat 2017. Disponible a: <http://ca.figueres.cat/upload/element/estudi-pobresa-figueres.pdf>
- ²³
- ²⁴ Davis, A., Jones, L. (1996) Children in the urban environment: an issue for the new public health agenda. *Health & Place*, Volume 2, Issue 2, p. 107-113
- ²⁵ ARUP (2017). *Cities Alive. Designing for urban childhoods*. Disponible a: <https://www.arup.com/perspectives/publications/research/section/cities-alive-designing-for-urban-childhoods>
- ²⁶ Burton, E. i Mitchell, L. (2006) *Inclusive Urban Design. Streets for life*. Oxford, Elsevier.
- ²⁷ En la línia del que s'apunta al document "Barcelona dona molt de joc. Cap a una política de joc a l'espai públic", febrer de 2018. Disponible a: https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/108294/4/MG_JocEspaisPublics_2018.pdf
- ²⁸ UNICEF (2018). *No val a badar. L'Agenda 2030 en clau d'infància a Catalunya*. Disponible a: https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/comunicacion/informe_no_val_a_badar.pdf
- ²⁹ *Figueres s'encamina cap a una nova mobilitat urbana*. Diari de l'Empordà, 16 de setembre de 2017. Disponible a: <https://www.emporda.info/comarca/2017/09/16/figueres-sencamina-cap-nova-mobilitat/367069.html>
- ³⁰ En la línia del que s'apunta al document "Barcelona dona molt de joc. Cap a una política de joc a l'espai públic", febrer de 2018. Disponible a: https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/108294/4/MG_JocEspaisPublics_2018.pdf
- ³¹ Christensen, P. i O'Brien M. (2003) *Children in the city. Home, neighbourhood and community*. New York, RoutledgeFalmer
- ³² http://premsa.gencat.cat/pres_fs/vp/AppJava/notapremsavw/296017/ca/12-6-infants-catalans-te-obesitat-lenquesta-salut-catalunya.do
- ³³ <http://www.f-ima.org/fitxer/901/PROGRAMA%20PREVENCIO%20C3%93%202017-2018.pdf>
- ³⁴ <http://www.elcritic.cat/blogs/jovesacontracorrent/2017/10/18/la-salut-mental-de-les-persones-joves-una-prioritat/>
- ³⁵ http://www.salutmental.org/wp-content/uploads/2016/06/Informe-Salut-Mental-Infantil-i-Juvenil_FINAL.pdf
- ³⁶ <http://fedaiablog.org/2017/10/10/jordi-boza-el-42-dels-infants-a-catalunya-te-probabilitats-de-patir-una-malaltia-mental/>
- ³⁷ http://drogues.gencat.cat/web/.content/minisite/drogues/professionals/epidemiologia/2016/INFO-RME-ESTUDES-2016_DEFINITIU_format-DS.pdf
- ³⁸ Síndic de Greuges (2018). Diagnosi del Pla de drets humans de Catalunya. Dret a l'educació
- ³⁹ Ídem.